

Л.Керролла «Аліса у Країні Див» (1865)

Зміст

Анкета твору	1
Сюжет	2
Образ Аліси.....	3
Характеристика героїв твору.....	4
Життя Англії «вікторіанської» доби.....	4
Математика у творі.....	5
Про популярність «Аліси...»	5
Екранізації творів Льюїса Керролла	6
Джерела	6

Анкета твору

1. Історія написання казки. Книга Льюїса Керролла «Аліса в Країні Див» виникла під впливом реальних подій та реальних людей. До задуму написати «Алісу в Країні Див» автора підштовхнув випадок на прогулянці. 4 липня 1862 р. професор Доджсон вирушив кататися човном у товаристві дочок декана свого коледжу. Серед трьох дівчат була десятирічна Аліса. Вона звернулася до професора з проханням розповісти казку. І Доджсон тут-таки вигадав історію про те, як сама Аліса нібито потрапила до підземної країни, де з нею трапилося чимало незвичайного. Повернувшись додому, Доджсон занотував у блокноті основний сюжет казки. А вже за три роки видав її під назвою «Аліса в Країні Див», підписавши псевдонімом Льюїс Керролл. Перша рукописна книжка, подарована Керроллом Алісі Ліддел мала назву «Пригоди Аліси під землею». Автор наклеїв на обкладинку світлину семирічної Аліси Лідделл, підкреслюючи вік своєї літературної героїні. У казці Алісі 7 років.

Через 6 років Керролл написав продовження пригод головної героїні цього твору - «Аліса в Задзеркаллі», де юна героїня перетворилася на справжню королеву. Себе письменник зобразив у вигляді Білого Лицаря, який розповідає Алісі про неймовірні винаходи. А на прощання просить озирнутися й помахати йому рукою...

2. Рукописна книжка, подарована Керроллом Алісі Ліддел мала назву «Пригоди Аліси під землею». Автор наклеїв на обкладинку світлину семирічної Аліси Лідделл, підкреслюючи вік своєї літературної героїні.

3. Прототип - Аліса Лідделл.

4. Жанр. Повість-казка

5. Композиція твору. Твір складається з 12 розділів:

Вступний вірш	7) Божевільне чаювання
1) Униз і вглиб кролячою норкою	8) Королевин крокет
2) Озеро сліз	9) Розповідь Казна-Що-Не-Черепачи
3) Гасай-Коло та Довгий Хвіст	10) Омарова кадриль
4) Кролик крутить Крутихвостом	11) Хто вкрав пиріжки
5) Що порадила гусинь	12) Свідчить Аліса
6) Порося та перець	

Розміщення матеріалу на сторонніх сайтах ЗАБОРОНЕНО!

6. Герої. *Головна героїня* – семирічна дівчинка Аліса. *Другорядні*: Білий Кролик, Чеширський Кіт, Казна-Що-Не-Черепаха, Капелюшник, Герцогиня, Березневий заєць, Соня, Блакитна Гусинь, Грифон, Чирвовий Валет, Королева сердець, Король сердець, Додо, Ящур Крутихвіст

7. Тема. Дивовижні, фантастичні пригоди дівчинки Аліси вві сні

8. Ідея. Слід прагнути до пізнання світу, мріяти, бути чесним та сміливим, цінувати прості радощі життя, щасливе дитинство.

9. Особливості повісті-казки Л.Керролла «Аліса у Країні Див»

- Немає чаклунів, добрих і злих героїв, «чарівних помічників» та інших традиційних казкових образів
- Герої мають ігрове «походження»
- Мовні жарти й ігри, парадокси, нонсенс, каламбури, фразеологізми
- Пародії на вірші та пісні, популярні в Англії 60-80-х років XIX ст

10. Реальне та казкове у творі

Елементи казки у творі: Країна Див; перетворення Аліси; тварини, які розмовляють

Реальність у творі: прогулянка дітей; навчання у школі; знання, там отримані; характер Аліси

11. Ілюстратори. Перші ілюстрації були створені самим Керроллом. Першим професійним ілюстратором став Джон Тенніел, він створив 42 неперевершені графічні ілюстрації до твору. Саме на числі 42 наполягав сам автор книжки. Образи героїв твору Керролла в ілюстраціях Тенніела мали великий вплив на створення мультиплікаційних версій про пригоди Аліси та художніх фільмів і комп'ютерних ігор. Видання книжки 1866 р. зробило знаменитими і письменника, і художника. Джон Тенніел ілюстрував також наступну книжку Льюїса Керролла «Аліса в Задзеркаллі».

12. Українською мовою твори Льюїса Керролла переклали: Галина Бушинова («Пригоди Аліси в Країні Чудес»), Петро Таращук («Аліса в Країні Чудес»), Леонід Горлач і Микола Лукаш (поезії, уміщені в прозовому творі), **Валентин Корнієнко**, за редакцією Івана Малковича («Аліса в Країні Див», «Аліса в Задзеркаллі»).

Сюжет

Аліса біжить за Білим Кроликом і раптово провалюється в глибоку кролячу нору, яка виводить її в загадкову кімнату з безліччю зачинених дверей. Крізь одну з них вона бачить прекрасний сад, але ніяк не може туди пролізти, бо дверцята надто малі. Аліса помічає, що з'їдені пиріжки або гриби, а також випиті рідини призводять до зміни її росту. В результаті вона ледь не тоне в морі сліз, випланих нею ж. Потім ледь не ламає будинок Білого Кролика і опиняється в будиночку Герцогині, де зустрічає Чеширського Кота. Там Аліса дізнається, що Королева Сердець влаштовує змагання з гри в крокет. Побувавши на шаленому чаюванні англ. Mad Tea Party у Березневого Зайця, вона все ж таки опиняється в прекрасному саду на грі в крокет, де порушено всі відомі правила: замість ключок використовують фламінго, замість м'ячів — їжаків, а в якості воріт служать солдати. Гра поступово перетворюється на несправедливий суд над Валетом, якого підозрюють в крадіжці цукерок (в інших перекладах — котлет, пиріжків; в оригіналі англ. tarts — тарталети, начинку яких Валет з'їв). Під час суду, в критичний момент, коли персонажі перетворюються на гральні карти та накладаються на неї, Аліса прокидається і розуміє, що все, що сталося було лише сном.

Розміщення матеріалу на сторонніх сайтах ЗАБОРОНЕНО!

Образ Аліси

Риса характеру	Епізод тексту, в якому вона проявилася	Художні прийоми та засоби, використані для втілення цієї риси характеру героїні
Допитливість і цілеспрямованість	Гонитва за Білим Кроликом	Зображення погоні з переходом в іншосвіття
Сміливість	Політ через кролячу нору	Казовий прийом зображення переходу з реального світу в світ, створений фантазіями самої героїні
Розвинена творча фантазія, химерно-логічний склад розуму	Любила вдавати двох осіб водночас. Моделює ситуації власних пригод у своїй свідомості, живе постійно у світі фантазій	Використання мотиву роздвоєння, мовні каламбури, парадоксальність дій, моделювання в свідомості майбутніх пригод. «Свій» світ героїні - це світ фантазій та постійно активної творчої фантазії дівчинки
Сміливість	Не боїться випробувань, не боїться Герцогині та Королеви	Принцип протиставлення
Спостережливість	Підмічає в інших персонажах як хороше, так і погане	Художня деталізація та виділення художніх домінант. Принцип накопичення та зіставлення
Уважність	Підмічає все навколо	Накопичення художніх деталей
Чемність та ввічливість	Спілкування з іншими персонажами, особливо з Чеширським Котом	Діалоги з іншими персонажами, внутрішні монологи й діалоги героїні
Тверезо мислить	Критично оцінює моралізаторські теревені Герцогині. Не втрачає здорового глузду навіть у чарівному світі	Зображення контактів з іншими персонажами, зображення точки зору героїні, принцип контрасту
Любить пригоди	Захотіла побувати в чудесному саду	Зображення думок і почуттів героїні
Співчутлива	Переживає за підданців Королеви, яким остання наказала відтяти голови	Зображення контактів з іншими героями, протиставлення її іншим персонажам
Волелюбна	Не дозволяє собою маніпулювати	Принцип антитези
Здатна зберігати почуття власної гідності	Не принижується перед Чирвовою Королевою, навіть вважає її «смішною»	Зображення домінантних рис поведінки
Схильна до ризику, сильна	Експерименти з їжею та питвом, що регулюють зріст	Використання чарівних речей та предметів
Правдива	Говорить у вічі іншим, що про них думає, особливо чітко це проглядається у розділі «Божевільне чаювання»	Зображення мовних особливостей героїні, мовні каламбури. Зображення точок зору персонажів
Людяна (гуманна)	Фрагмент з дитинчам	Зображення дій героїні в критичних

Розміщення матеріалу на сторонніх сайтах ЗАБОРОНЕНО!

	Герцогині, використовує зменшення чи збільшення зросту не тільки для того, щоб задовольнити власну	ситуаціях
Схильна до парадоксів, часто верзе дурниці	Відсторонення окремих частин тіла Аліси (ноги окремо від тіла), постійно перекручує інформацію	Каламбури, фантазмагорії

Характеристика героїв твору

Герой	Визначна риса	Поведінка, що доводить рису характеру
Білий Кролик	Боягуз, панікер, метушливий	Поведінка тривожна, постійно біжить кудись, постійно боїться Королеви
Гусінь	Філософський спокій	Навчає Алісу жити в Країні Див. її порада Алісі - «Май терпець»
Казна-Що-Не-Черепаша	Жалюгідність	Жаліється на своє навчання «І всі ми маємо найкращі у світі атестати неуків»
Чеширський Кіт	Загадковість	- Чи не були б ви такі ласкаві сказати, як мені звідси вибратися? - Залежить, куди йти, - відказав Кіт. - Власне, мені однаково, куди йти... - почала Аліса. - Тоді й однаково, яким шляхом, - зауважив Кіт. -... аби лиш кудись дійти, - докінчила Аліса. - О, кудись та дійдеш, - сказав Кіт. - Треба тільки достатньо пройти
Капелюшник	Чудаковатість, дивацтво	невпопад продовжує діалог
Герцогиня	Злість, бажання повчати	Постійно наполягає на своєму, повчає Алісу: «Мораль є у всьому, треба тільки вміти її знайти»
Королева	Злість, роздратованість, свавільність, жорстокість (свавільність - схильність діяти на свій розсуд, не зважаючи на думку, бажання інших)	Постійно всім погрожує: «Відтяти їй голову!», «Усі на свої місця!»

Додаткові матеріали

Життя Англії «вікторіанської» доби.

У книжках про Алісу Керролл у насмішкуватій формі відтворив життя сучасної йому Англії. Ті часи називають «вікторіанською добою» - на честь королеви Вікторії, яка правила країною шістдесят чотири роки (1837-1901). Особливістю цієї доби були суворі правила моралі й поведінки. Взірцем для наслідування вважався добродішній член суспільства, який сумлінно

Розміщення матеріалу на сторонніх сайтах ЗАБОРОНЕНО!

виконує свої обов'язки, демонструючи стриманість у почуттях, самодисципліну й здоровий глузд. Не потурали їй дітям. Вони мали старанно вчитися і поводитися статечно, ніби дорослі. Ось як описала епоху «вікторіанства» Оксана Забужко у передмові до твору. «... не так-то воно легко навіть якщо ти вже опанувала всі чотири арифметичні дії й умієш провідміняти іменник «миша», - запам'ятати назубок усі незліченні правила щоденної гречності: як робити при знайомстві кніксен, і як за столом ніколи не брати першого кусня собі (навіть коли на солодке подають сливовий пудинг!), і як ніколи не забалакувати першою до дорослих, а мовчати, доки вони самі не заговорять до тебе, і як розмовляти правильною й гарною мовою, без жоднісінького слова-паразита (ти ж знаєш, як важко їх позбутися, усіх отих «ну» і «кароче»)». На кожен твій крок існує якесь неписане правило: порушиш - зостанешся не тільки без десерту, а й без обіду взагалі!

Тогочасною Англією правила королева Вікторія, і правила вона довше за будь-кого з британських королів - аж шістдесят чотири роки: від 1837-го по 1901-й, так що ціла та доба згодом дістала в історії назву «вікторіанської». Коли англійці тепер кажуть на щось чи на когось «вікторіанський», це те саме, що сказати - незворушний і застібнутий на всі гудзики».

Математика у творі.

Оскільки Керрол був математиком в Крайст-Черч, було висинуто припущення, що в тексті цієї книжки та Аліси в задзеркаллі існують посилання та використовуються математичні поняття; наприклад:

У розділі 1, «Униз і вглиб кролячою норою» під час зменшення, Аліса філософськи проголошує, що в кінці, можливо, вона зовсім зникне, «ще зйду нанівець, як свічка»; це міркування може відображати поняття границі функції.

У розділі 2, «Озеро сліз», Аліса намагається виконати множення але отримує дивні результати: «Отже: чотири по п'ять дванадцять, чотири по шість — тринадцять, чотири по сім — е, так я ніколи не дійду до двадцяти!» в цьому фрагменті показано використання різних основ та позиційних систем числення ($4 \times 5 = 12$ у 18-вій системі числення; $4 \times 6 = 13$ у 21-ій системі. 4×7 могло б бути 14 у 24-ій системі, в тому ж порядку).

У розділі 5, «Що порадила гусінь», Горлиця стверджує, що маленька дівчинка насправді якась змія, оскільки і маленька дівчинка і змії їдять яйця. Це твердження ґрунтується на загальному понятті абстракції, широко поширеному в багатьох галузях науки, наприклад, в математиці його використовують для заміни змінних.

У розділі 7, «Божевільне чаювання», Березневий Заєць, Капелюшник і Соня наводять кілька прикладів, в яких семантичне значення твердження А не ідентичне антиметаболі А (наприклад, «я бачу, що їм» і «я їм, що бачу»); в логіці та математиці, це відповідає зворотному відношенню.

Також в розділі 7 Аліса розмірковує над тим, що зміна місця за круглим столом знову призводить назад. Це спостереження за операцією додавання в кільці цілих чисел за модулем Н.

Про популярність «Аліси...»

- В Англії ця книга – друга після Біблії. Вона є в кожній читаючій родині.
- Окремі слова, вислови, словосполучення стали крилатими. Цитування казки Л.Керролла вважається показником освіченості та вихованості, або, як кажуть, хорошого тону...
- У період з 1865 по 1889 рік книга витримала 30 перевидань.
- За книгою зроблено 9 екранізацій та 5 мультиплікаційних фільмів.
- Чимало «дорослих» письменників запозичували з неї назви для своїх творів, як-от: «Королі та капуста» О'Генрі або роман С.Моема «Гістечка з пивом».
- Створена для дітей, вона стала улюбленим читанням дорослих!
- Льюїс Керролл зашифрував у своїй казці математичний трактат. Математика дала "Алісі" її темну сторону, надала вигляду головоломки, яка виявилася здатною розважати людей будь-якого віку протягом століть.

Розміщення матеріалу на сторонніх сайтах ЗАБОРОНЕНО!

- Завдяки казці ім'я Аліса стало популярним.
- «Аліса в країні Див» увійшла в список дванадцяти «самих англійських» предметів і явищ, складений міністерством культури та спорту Великобританії.
- На честь Березневого Зайця, Капелюшника та Казна – Що – Не – Черепахи названо астероїди.
- У фільмі «Матриця» Нео, головний герой, отримав повідомлення про те, що він повинен, подібно до Аліси, слідувати за Білим кроликом. Один із головних героїв, Морфеус, пропонує Нео дізнатися, «наскільки глибока кроляча нора».
- У 1928 році на аукціоні «Сотбі» оригінальний рукопис Льюїса Керролла «Аліса в Країні чудес», адресований Алісі Ліддел, був проданий у Лондоні за рекордні £15,400.

Екранізації творів Льюїса Керролла

фільм Сесіля Хепурта, 1903;
фільм Нормана З. Маклауда, 1933;
мультфільм Волта Діснея, 1951;
мультфільм Джонатана Міллера, 1966;
фільм Вільяма Стерлінга, 1972;
фільм Бада Таунсенда, 1976;
мультфільм Єфрема Пружанського, 1981;
мультфільм Єфрема Пружанського, 1982;
фільм Гаррі Харріса, 1985;
фільм Яна Шванкмайера, 1988;
мультфільм Річа Трублада, 1988;
фільм Ніка Віллінга, 1999;
фільм Тіма Бертона, 2010;

Джерела

Паращич В. В. Усі уроки світової літератури. 5 клас. II семестр. — Х.: Вид. група «Основа», 2013. — С. 84-137

Ніколенко О. М., Мацевко-Бекерська Л. В., Орлова О. В. та ін. Книжка для вчителя: Уроки зі світової літератури в 5 класі (Серія «Бібліотека словесника»). — К.: Грамота, 2013. — С.192-218

Гузь О.О. Орієнтовне планування уроків для 5 класу. Уроки 49-53// Зарубіжна література в школах України. - 2014. - № 1. - С. 48-56